

ОРГАНІЗАЦІЯ І ЗМІСТ ФАКУЛЬТАТИВНОГО КУРСУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА 1 КУРСАХ НЕМОВНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Борисова Н.В.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

Статтю присвячено виявленню й характеристиці змісту та організації факультативів з англійської мови на 1 курсах немовних факультетів вищих навчальних закладів. Розкрито відмінність факультативного від обов'язкового курсу, яка полягає в методах і прийомах навчання та його організації. Наголошено, що основна увага приділяється практиці мовлення. Зазначено, що планування таких занять здійснюється з урахуванням початку вивчення іноземної мови та рівня знань студентів. Зміст програми факультативних занять з курсу «Англійська мова» представлено сферами спілкування і їх предметно-тематичним змістом, мовленнєвим матеріалом і текстами для читання. Доведено, що вони сприяють розвитку і поглибленню інтересу до іноземної мови, вдосконаленню практичних навичок і вмінь, розширенню культурного кругозору і загальноосвітнього рівня.

Ключові слова: факультативні заняття, організація, зміст, немовні факультети, необов'язковість, рівень знань студентів.

Постановка проблеми. Сьогодення вимагає володіння англійською мовою. Варто зазначити, що при прийомі на державну службу нових працівників має стати обов'язковим володіння англійською мовою, а в Адміністрації президента це гарантує 10% надбавку до заробітної плати [6, с. 5]. Проте стосовно наказу Міністерства освіти і науки від 26 січня 2015 року № 47 «Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 навчальний рік» рекомендується курс іноземної мови, який входив до основного (обов'язкового) циклу перенести в позакредитні дисципліни. У пункті 2 цього наказу зазначено, що «через факультативи (повністю чи частково) може плануватися і вивчення англійської мови, якщо вищий навчальний заклад вирішить, що це оптимальна форма забезпечення рекомендацій пункту 2 Листа МОН від 11.03.2015 року «Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін» [1, с. 2].

У свою чергу, факультативний курс, в порівнянні з основним курсом англійської мови, має деякі переваги: факультативні заняття дозволяють студентам переконатися в стійкості своїх інтересів, глибше знати і критично оцінювати свої можливості, тобто така форма роботи розширює і поглиблює знання та вміння, здобуті студентами при вивченні базового курсу (у даному випадку у школі). Крім того, вони формують і розвивають різнобічні інтереси та вміння самостійно здобувати знання, долучають їх до самостійної дослідницької роботи, дають можливість познайомитися із сучасними досягненнями науки. Також факультативні курси дозволяють найбільш успішно застосовувати індивідуальний підхід до кожного студента з урахуванням його здібностей, більш повно задовольняти пізнавальні і життєві їх інтереси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє зазначити, що вказана проблема (організація факультативних занять) знайшла часткове висвітлення у дослідженнях таких науковців, як О.Б. Бігич, Н.Ф. Бориско, Г.Е. Борецька, Д.А. Епштейн, С.Ю. Ніколаєва, Л.В. Калініна, Н.В. Москалюк, Т.І. Олійник та ін. Водночас її вирішення не може вважатись достатньо розробленим, через останні рекомендації Міністерства освіти і науки, і тому потребує окремих досліджень.

Варто виділити **невирішені раніше частини проблеми**, яким присвячується стаття – це організація і проведення факультативних занять (замість предмета з основного циклу) з англійської мови на всіх 1-х курсах немовних факультетів педагогічних вищих навчальних закладів, стосовно вимог затверджених стандартів вищої освіти у частині освітньо-кваліфікаційних характеристик Закону України «Про вищу освіту» [1, с. 1].

Метою статті є розгляд організації і змісту проведення факультативних занять з англійської мови на 1-х курсах немовних факультетів вищих навчальних закладів. Для її досягнення були визначені наступні завдання: розглянути факультативи як форми роботи; описати принципи їх побудови і роботи на немовних факультетах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Факультативний курс – це один із способів практичної профорієнтації, так як не розмови про предмет «Іноземна мова», а безпосереднє «занурення» в предмет є визначальним. Успішний розвиток науки, техніки й інших галузей неможливе без обміну інформацією. Для цього потрібні фахівці, які володіють хоча б однією іноземною мовою. Факультативні заняття збільшують можливості цього предмета у розвитку соціально-активної особистості. Оскільки вони є необов'язковими для студентів, розглянемо, за яких обставин він може «відбутися».

Термін «факультативний» (від франц. «*Facultatif*» і лат. «*Facult*» – можливість) означає можливий, необов'язковий, що надається на вибір (напр., факультативний курс). У сучасній школі факультативні курси (теми) є доповненням до основного об'єму загальноосвітніх знань, що визначається навчальним планом і програмами, а факультативні заняття – це необов'язкові заняття, що організуються для поглиблення і розширення знань з окремих курсів, тем чи питань відповідно до бажань та інтересів слухачів [2, с. 164]. Це наближує факультативні заняття до позакласних форм пізнавальної діяльності, наприклад, до предметних гуртків.

Існують також факультативні практикуми, семінари, лабораторні заняття тощо. В основі організації курсу лежить принцип добровільності.

У кожній групі є певна кількість студентів, які цікавляться англійською мовою. У зв'язку з цим, зібрати їх на перше заняття нескладно. Зазвичай для цієї мети достатньо, щоб викладач розповів слухачам про те, чим вони будуть займатися, яку їм це принесе користь, що вони при цьому дізнаються нового й цікавого і про можливість розширювати і поглиблювати наукові і прикладні знання та розвивати здібності і задовольняти особисті інтереси.

Факультативний курс можливий при високій якості викладання іноземних мов та її авторитеті в навчальному закладі. Тоді набираються групи, до яких входять студенти, які потребують поглиблення знань із мови, удосконалення й уміння ними користуватися. Серед них можуть бути: «гуманітарії», які захоплені мовою, процесом оволодіння нею; у них велике бажання навчатися користуватися нею в читанні і в усному мовленні; «технарі», до яких відносять усіх тих, для кого мова має прикладний характер, вона надає їм можливість звертатися до іноземної оригінальної літератури для розширення своїх знань; студенти, які збираються пов'язати свою майбутню професію з іноземною мовою тощо.

Такий контингент слухачів з високою мотивацією навчання може багато чого досягти у вивченні мови і визначає високі вимоги до змісту, методики та організації факультативних занять. Така аудиторія потребує яскравого і зацікавленого викладача, якому потрібно постійно підвищувати свій професійний рівень. У результаті цього, на факультативних заняттях виникає атмосфера взаємної довіри і поваги між викладачем і слухачами, яка особливим чином тонізує навчання.

На відміну від позакласних занять, факультативи проводяться за узгодженою програмою, за розкладом і з постійним складом учасників. Проте викладач повинен пам'ятати, що такі заняття не замінюють позакласну роботу з предмета. Д.А. Епштейн [3, с. 187] вважав, що будь-який факультатив: «повинен забезпечити поглиблене вивчення понять, що розглядаються в основному курсі; повинен бути цілісним, не повинен включати в себе великої кількості розрізнених і дрібних питань; обсяг знань має бути обмежений програмою» [3, с. 187].

На сьогодні, принципи відбору навчального матеріалу та організації факультативних занять розширено і конкретизовано: добровільність, науковість, доступність, індивідуалізація, зв'язок теорії з практикою, пізнавальна активність і самостійність, свідомість засвоєння знань, наочність, розвиваюче навчання [4, с. 204].

Є істотні відмінності у факультативному курсі з іноземної мови та інших предметів освітнього циклу. Але з іноземної мови факультативний курс повинен бути єдиним цілим з основним, проте поглиблюючи і розширюючи його. Варто нагадати, що основний курс з англійської мови на 1-х курсах немовних факультетів знятий, а залишений лише як позакредитна дисципліна.

Відмінність факультативного від обов'язкового курсу полягає в методах і прийомах навчання, його організації. У зв'язку з тим, що вивчається у більшості випадків лексика, а новий граматичний матеріал (по можливості) не вводиться. Основна увага приділяється практиці мовлення;

при цьому якщо мати на увазі тренування і застосування, то пріоритет належить застосуванню. Розглянемо ці положення докладніше.

Будь-яке знайомство з новим поширюється на лексику. Рекомендується кожного року за-своювати близько 100 нових слів. На відміну від обов'язкового курсу студенти самостійно знайомляться зі словами, оскільки передбачається, що прийоми навчання, зокрема робота над значенням і формою слова, їм відомі з обов'язкового курсу, так само як і вміння користуватися словником і довідником.

Вважаємо за доречне розглянути особливості навчання усного мовлення. Програма вказує на посилення проблемно-дискусійної зорієнтованості всього процесу навчання, і зокрема говоріння, що дозволяє підвищити мовленнєву активність студентів, вмотивованість і самостійність їх висловлювань, посилити розвиваючий характер навчання. У програмі [8, с. 6] замість звичайного переліку тем дається приблизний перелік проблем для обговорення, які спонукають студентів до висловлення своєї думки. Наприклад: «Майбутня професія» тощо. Участь в обговоренні дає кожному можливість проявити себе.

На факультативних заняттях спілкування викладача з аудиторією має відбуватися лише іноземною мовою. Що стосується спілкування студентів між собою, то воно проявляється під час дискусії, де аудіювання і говоріння виступають на рівні. Таким чином, усі види аудіювання, виступають в якості джерела інформації та є зразком для висловлювання: стимулює бесіду, дискусію.

Отже, на факультативах потрібно більше приділяти уваги комунікації. Перевага надається завданням не стільки у рольовій грі, скільки у вираженні власних думок. Справа в тому, що тренувальні ігри недостатньо стимулюють внутрішню мотивацію, а власне мовленнєва, творча рольова гра вимагає величезної підготовки, на яку немає часу при одній-двох годинах факультативних занять на тиждень. Зате висловлювати свої думки можна вчити на кожному занятті і не тільки на етапі мовлення, але і на етапі тренування.

Зважаючи на відмінності в підготовці, психологічні особливості та інтереси студентів усередині кожної групи, для підтримки внутрішньої мотивації на факультативах ще більшого значення в порівнянні зі звичайними заняттями набуває індивідуалізація завдань. Вони можуть мати різну ступінь самостійності в мовленнєвому оформленні висловлювання при наявності проблеми в кожному варіанті завдання. Планування факультативних занять здійснюється з урахуванням початку вивчення іноземної мови та рівня знань студентів, тому передбачається, що вони розширять їх можливості використовувати здобутий мовленнєвий та соціокультурний досвід для вдосконалення мовленнєвих навичок та розвитку вмінь спілкування і подолання психологічних бар'єрів у процесі усного спілкування іноземною мовою.

Програма факультативних занять [8] призначена для студентів I курсів немовних факультетів і розрахована в середньому на 54 години аудиторних занять на рік. Їх актуальність визначається у допомозі формуванню полікультурної багатомовної особистості. Зазначена програма

розроблена в рамках предметно-тематичного змісту спілкування та вимог до практичного володіння видами мовленнєвої діяльності.

Зміст програми факультативних занять з курсу «Англійська мова» представлено сферами спілкування і їх предметно-тематичним змістом, мовленнєвим матеріалом і текстами для читання. У зв'язку з цим, наведемо орієнтовну програму навчальної дисципліни:

Змістовий модуль 1.

Тема 1.1. Елементи спілкування. Вступний фонетико-орфоепічний курс. Артиклі.

Тема 1.2. Ми вивчаємо англійську. Рід і число іменників. Відмінки іменників.

Тема 1.3. Біографія. Сім'я. Займенники. Відмінки займенників. Типи займенників.

Тема 1.4. Особливості характеру та зовнішність. Ступені порівняння прикметників та прислівників.

Тема 1.5. Час та дати. Теперішній неозначений час. Дієслова to be, to have у теперішньому неозначеному часі.

Тема 1.6. Погода та пори року. Минулий неозначений час. Дієслова to be, to have у минулому неозначеному часі.

Тема 1.7. Житло. Майбутній неозначений час. Майбутній час стосовно минулого.

Тема 1.8. У готелі. Теперішній тривалий час.

Тема 1.9. Рідне місто (село). Минулий тривалий час.

Тема 1.10. На пошті. Майбутній тривалий час.

Тема 1.11. Телефонні розмови. Теперішній доконаний час.

Тема 1.12. У магазині. Минулий доконаний час.

Змістовий модуль 2.

Тема 2.1. Людина та навколишнє середовище. Майбутній доконаний час.

Тема 2.2. Їжа. Теперішній доконано-тривалий час.

Тема 2.3. У лікаря. Минулий доконано-тривалий час.

Тема 2.4. Театр. Майбутній доконано-тривалий час.

Тема 2.5. Кінотеатр. Узгодження часів.

Тема 2.6. Моє хобі. Модальні дієслова.

Тема 2.7. Подорож. Способи дієслова. Дійсний та умовний спосіб дієслів. Вживання наказового способу дієслова.

Тема 2.8. Україна. Герундій.

Тема 2.9. Великобританія. Пряма та непряма мова [8, с. 6-7].

Отже, метою факультативних занять є залучення студентів до культури інших народів і загальнолюдських духовних цінностей за допомогою формування інтересу до іноземної мови, подолання психологічних бар'єрів у її використанні як засобу спілкування.

Висновки. Отже, у викладанні іноземної мови факультативні заняття займають важливе місце і проводяться відповідно до специфіки предмета. Вони вирішують такі завдання, як розвиток інтересу, поглиблення знань, удосконалення навичок та умінь і організацію вільного часу студентів з метою їх спільного розвитку. Разом з тим вони сприяють розвитку і поглибленню інтересу до іноземної мови, вдосконаленню практичних навичок і вмінь, розширенню культурного кругозору і загальноосвітнього рівня.

При цьому форма організації занять вільніша і передбачає творчу активність слухачів. До того ж програми факультативних курсів не є жорсткими і допускають корекцію. Вивчення іноземної мови надає студентам можливість краще засвоювати мову, читати і спілкуватись нею, а викладачеві – повніше реалізувати практичні, виховні, освітні і розвиваючі цілі в навчанні свого предмета.

Проте факультативи повинні проводитися разом з основним курсом. Можливо, в подальшому, у зв'язку з тим, що 2016 рік оголошений роком англійської мови крім позакредитного курсу будуть повернені планові заняття, що надало б студентам більше часу на опанування іноземних мов і сприяло б засвоєнню значної кількості лексичного матеріалу, що сприяє розвитку іншомовного спілкування. Якщо це відбудеться, то потрібно дослідити зв'язок основних і позааудиторних занять і проаналізувати їх програми.

Список літератури:

- Додаток до листа МОН від 13.03.2015 № 1/9-126. Роз'яснення та рекомендації щодо реалізації наказу Міністерства освіти і науки від 26 січня 2015 року. – № 47 «Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016. навчальний рік» та окремих норм Закону України «Про вищу освіту». – С. 1–6.
- Книга вчителя іноземної мови: Довідково-методичне видання / Упоряд. О. Я. Коваленко, І. П. Кудіна. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 240 с.
- Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. лінгв. ун-тів і фак. ін. мов вищ. навч. закладів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / під загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
- Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: Курс лекцій: [навч.-метод. посібник для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня «магістр»] / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за ред. С. Ю. Ніколаєвої – К.: Ленвіт, 2010. – 332 с.
- Москалюк Н. В. Планування аудиторної роботи студентів на заняттях з англійської мови: навчальний посібник / Н. В. Москалюк. – К.: Ленвіт, 2011. – 131 с.
- Сырчина М. Дмитрий Шимкив: «Во всех странах, взявших в свое время курс на активное изучение английского языка, произошел экономический рост» / М. Сырчина // Факты и комментарии. – 4 декабря. – 2015. – С. 5.
- Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: колективна монографія / під загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2015. – 444 с.
- Робоча програма навчальної дисципліни. Англійська мова (факультатив) / Борисова Н. В., Костик С. В., Татанна С. М. – Переяслав-Хмельницький, 2015. – 23 с.

Борисова Н.В.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

ОРГАНИЗАЦИЯ И СОДЕРЖАНИЕ ФАКУЛЬТАТИВНОГО КУРСА АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА НА 1 КУРСАХ НЕЯЗЫКОВЫХ ФАКУЛЬТЕТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Аннотация

Статья посвящена выявлению и характеристике содержания и организации факультативов с английского языка на 1 курсах неязыковых факультетов высших учебных заведений. Раскрыто отличие факультативного от обязательного курса, который состоит в методах и приемах обучения и его организации. Отмечено, что основное внимание уделяется практике речи и что планирование таких занятий осуществляется с учетом начала изучения иностранного языка и уровня знаний студентов. Содержание программы факультативных занятий с курса «Английский язык» представлен сферами общения и их предметно-тематическим содержанием, языковым материалом и текстами для чтения. Доказано, что они способствуют развитию и углублению интереса к иностранному языку, совершенствованию практических навыков и умений, расширению культурного кругозора и общеобразовательного уровня. **Ключевые слова:** факультативные занятия, организация, содержание, неязыковые факультеты, обязательность, уровень знаний студентов.

Borysova N.V.

Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University

ORGANIZATION AND CONTENTS OF ENGLISH ELECTIVE COURSE FOR THE 1-ST-YEAR STUDENTS OF NONLINGUISTIC DEPARTMENTS OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Summary

The article is devoted to the identification and characterization of the contents and organization of electives from English for 1 course of non-linguistic faculties of higher educational establishments. It was opened by contrast optional compulsory course, which consists of methods and techniques of teaching and its organization. It was noted that the focus is on the speech practice and that the planning of such activities shall be based on the start of foreign language learning and the level of students' knowledge. The content of the program of optional classes on course «English language» represented the field of communication and subject-thematic content, language material and texts for reading. It was proved that they contribute to the development and deepening of interest in foreign languages, to improve practical skills, expand cultural horizons, and educational level.

Keywords: elective courses, organization, contents, non-linguistic departments, optionally, the level of students' knowledge.